

به نام خدا

طرح مستند

"نقش و نفس"

(ریشه ها و سیر تحول مرثیه سرائی و مرثیه خوانی اصیل در منطقه آذربایجان)

تعداد: ۶ قسمت ۳۰ دقیقه ای

مدت کل: ۱۸۰ دقیقه

طراح: حسن قهرمانی

به نام خدا

طرح مستند

"نقش و نفس"

تعداد: ۶ قسمت ۳۰ دقیقه ای مدت کل: ۱۸۰ دقیقه

نویسنده: حسن قهرمانی

موضوع کلی:

در آغاز دوران صفوی و بعد از به رسمیت در آمدن مذهب شیعه در ایران توسط شاه اسماعیل صفوی یکی از اقدامات وی که شاعر بلند آوازه ای نیز به شمار می رفت ، اشاعه فرهنگ شیعی در مناطق مختلف حکومتی خود و در زمینه ادبیات و بخصوص ادبیات عاشورایی و مرثیه خوانی با استفاده از عاشیق ها (خواننده و نوازندگان که بصورت انفرادی اجرای موسیقی شعر می کنند) بود . این افراد اشعار دینی و مذهبی بخصوص دلاوری های امامان شیعه را به همراه موسیقی به مردم آن زمان ارائه می کردند . شاه اسماعیل صفوی از اولین اشخاصی بوده که موسیقی مقامی و مرثیه به زبان آذری را به هم پیوند داده و با استفاده از علم موسیقایی و قواعد موسیقی کلاسیک حرکتی را در مرثیه خوانی و مرثیه سرایی توسط بزرگان این هنر بنا نهاد. و هنر عظیم مرثیه خوانی با قاعده و اصول موسیقایی در فرهنگ عاشورائی شکل گرفت به طوری که این قواعد به صورت جدی در تعزیه ها و مداحی های آن زمان اجرا شد و اساتیدی از هنر موسیقی این سرزمین مشغول آموزش این قواعد به دانش آموزان این هنر شدند. و اشعار مورد نیاز این افراد توسط شاعران بزرگ و چیره دستی سروده شدند که به تمامی این قواعد و ساختار مرثیه سرایی اشراف داشتند

و همیشه سعی در تکمیل این اشعار و رساندن آن به دست مرثیه خوانان بودند. مرثیه سرائی و مرثیه خوانی از فرهنگهای اصیل و ماندگار مردم منطقه آذربایجان خصوصا اردبیل به حساب می آید که به نوعی خواستگاه آن شهر اردبیل است و به همین دلیل هم اکنون نیز، مرثیه سرایان و مرثیه خوانان اردبیل جایگاه ویژه ای در فرهنگ عزاداری عاشورائی در ایران و خصوصا در منطقه آذربایجان دارند. ریشه های تاریخی فرهنگ مداحی را می توان در تاریخ و زندگی مردمان این منطقه جستجو کرد. در این فیلم به ریشه های تاریخی و سبک های مداحی اصیل آذربایجان، همچنین مکتب خانه میرزا عزیز را به عنوان یکی از مکتب خانه های آموزشی برای این هنر اصیل در اردبیل که شاگردان به نام و مداحانی بزرگ زیادی را در این عرصه تربیت داده را به مخاطب معرفی خواهد کرد و چگونگی و اصول آموزش های این نوع مداحی و مرثیه سرائی را خواهیم دید و به گذشته این هنر الهی خواهیم پرداخت.

ایده طرح:

در این فیلم می خواهیم بگوئیم که مرثیه خوانی و مرثیه سرائی در منطقه آذربایجان دارای قدمت و ریشه تاریخی بسیاری است. این هنر اصیل و مردمی دارای قابلیت و شیوه اجرای بسیار دقیق و علمی و موسیقائی بوده که علاوه بر اعتقادات و دلبستگی های مردم منطقه به ائمه معصومین، نحوه گستره این هنر اصیل و سنتی در جغرافیای منطقه و جایگاه ویژه آن باعث ماندگاری این هنر اصیل ایرانی اسلامی بوده است. در این مستند می خواهیم با نگاه به ریشه تاریخی مرثیه اصیل آذربایجان در ادوار مختلف تاریخی تا به امروز، اصالت آن را به تصویر بکشیم. در این فیلم با نگاه به گذشته تاریخی این هنر و پرداختن به مکتب خانه میرزا عزیز که یکی از پایگاه های آموزش مرثیه بوده و همچنین بررسی و تحلیل عناصر اصلی مرثیه در منطقه آذربایجان (شعر و موسیقی) در ایام محرم خواهیم پرداخت. این فیلم برای شناساندن بزرگان و اساتید این هنر و تنها باز ماندگان آن در بازگشت و هویت سازی معنوی در این هنر را دنبال خواهد کرد.

موارد مورد نیاز به تحقیق و پژوهش در مورد این پروژه

این رویداد تاریخی در کمتر اسناد تاریخی به ثبت رسیده است و تنها سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر روایت شده است. این مسئله نیاز به تحقیق و پژوهش در مباحث زیر را می طلبد.

۱- شکل گیری مرثیه آذربایجان و سیر تاریخی در این هنر

۲- مرثیه آذربایجان از دوره صفویه تا به امروز

۳- شیوه های مداحی در اردبیل و آذربایجان از گذشته تا به حال و شرایط موجود این هنر اصیل و ارزشی

۳- تاثیرات مداحی بر موسیقی ایرانی و مخصوصا موسیقی سنتی آذربایجان با توجه به مشترکات فرهنگی دو کشور در دوره های مختلف تاریخی تا به امروز و تاثیرات این هنر اصیل در آن سوی مرزها

۴- مرثیه سرایان و مرثیه خوانان صاحب سبک در آذربایجان و تاثیرات این هنر الهی در موسیقی ایران و آذربایجان

۵- موسیقی های نوائی و اشعار منطقه ای و بومی (بایاتی لار و اوخشا مالار) در شکل گیری مداحی قبل از دوره صفویه

۶- تاثیرات مکتب خانه میرزا عزیز و شخصیت میرزا عزیز در مداحی اصیل آذربایجان و معرفی مشاهیر این هنر در آذربایجان (اردبیل)

منابع مورد استفاده در این فیلم

اردبیل در گذرگاه تاریخ نوشته بابا صفری

تاریخ موسیقی آذربایجان. نوشته خان شنوسکی

تاریخ صفویه (تاریخ کامل رویدادهای سیاسی، اجتماعی و مذهبی در دوران صفویه، از شکل گیری به دست شاه اسماعیل صفوی، تا براندازی این سلسله به دست افغانها). نوشته استاد امیرحسین خنجی.

تاملی بر موسیقی در عصر صفویه نوشته : کاوه خورابه

تکنیک های مداحی نوشته : روح الله بیطرفان

ردیف ها و گوشه های موسیقی (آواز) ایرانی : عبدالله خان دوامی

ردیف ها و گوشه های موسیقی (آواز) ایرانی: میرزا عبدالله فراهانی

ادبیات مکتب خانه ای در ایران نوشته: دکتر حسن ذالفقاری و دکتر محبوبه حیدری

تاریخ مکتب خانه ها و مدارس نوین نوشته : دکتر محمد مهدی شیر محمدی

تاریخ و فرهنگ ایران (از آغاز تا عصر حاضر) نوشته : دکتر عیسی صدیق

شیوه اجرا:

این فیلم در گونه مستند توضیحی نمایشی در شیوه روایتی دانای کل خواهد بود. استفاد از عکس فیلم و فایل های صوتی از مداحان بزرگ آذربایجان و پرورش یافته گان مکتب میرزا عزیز و اسناد به جامانده از این اتفاق به صورت آرشیو خواهیم دید . در مورد مکتب میرزا عزیز بازسازی بخش های از مکتب خانه میرزا عزیز و نوع آموزش در آن به اسناد اسناد و صحبت های افرادی که آنجا بوده اند برای ایجاد فضای مناسب برای درک مخاطب را خواهیم دید . گفتگو با بزرگان این هنر در ایران ، منطقه آذربایجان و کسانی که در مکتب میرزا عزیز بوده اند و حضور ایشان را درک کرده اند و بررسی علمی این هنر توسط کارشناسان موسیقی و بزرگان موسیقی ایران و کشور آذربایجان که به نوعی موسیقی این کشور تحت تاثیر غیر مستقیم این هنر در دوره هائی بوده است هم بخشی از فیلم را تشکیل خواهد داد. (فیلمبرداری این فیلم در اردبیل ، تبریز ، اصفهان ، تهران، و کشور آذربایجان خواهد بود)

خلاصه ای از قسمت های طراحی شده

قسمت اول

(ریشه های تاریخی پیدایش مداحی در ایران و منطقه آذربایجان ، به ویژه در دوره صفویه و رونق بعدی آن در عصر قاجار در ایران و منطقه آذربایجان خاصه اردبیل)

در این قسمت، فیلم با تصاویری از مراسم تشییع جنازه سلیم موذن زاده اردبیلی با استقبال مردم و وداع با پیکر او با نوای مداحی " زینب زینب " در اردبیل آغاز می شود در ادامه با گفتار متن به ریشه اصلی مداحی و مرثیه سرایی در دنیا و ایران و فرهنگ ایرانی و اسلامی پرداخته با صحبت های بزرگان مداحی و موسیقی در مورد ریشه های این هنر در تاریخ و فرهنگ این سرزمین مخصوصا منطقه آذربایجان را خواهیم دید .

گفتار متن فیلم در مورد ریشه یابی و تاریخچه این هنر اصیل و مردمی که تلفیقی از شعر و موسیقی می باشد خواهیم شنید

در مورد اردبیل و سنت دیرینه هنر مرثیه در آن ،اطلاعات مکتوب و دقیق و علمی در دست نیست و اگر یک روز در مورد مرثیه اردبیل و محک قرار گرفتن آن در ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی صحبت شود شاید باعث تعجب و حیرت برای خیلی ها باشد . در حالی که این دوهنر از زمانهای بسیار در کنار هم و برای هم بوده اند و متاثر از هم.

با تصاویری عمومی از شهر اردبیل و زندگی که در آن جریان دارد

گفتار متن

اینکه مرثیه خوانی اردبیل بر اساس ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی یکی از هنرهای ارزشمند بوده و است شکی در آن نیست ، اما نکته مهم و اساسی در این هنر ، تاثیر است که بر موسیقی مقامی آذربایجان گذاشته ، که می توان آن را یکی از بهترین اتفاقات تاریخی و هنری این شهر دانست .

با تصاویری از فضای سرد و کوهستانی آذربایجان (لالایی مادری در فراق فرزند)

گفتار متن (به همراه تصویر سازی گذشته ایران و منطقه آذربایجان در موسیقی و مرثیه)

برای پیدا کردن ریشه و اساس مرثیه اردبیل باید به گذشته های دور و دراز تاریخ این سرزمین سر زد . دورانی که موسیقی شکلی قانونمند در این سرزمین داشته است . بر همین اساس به سراغ اسنادی می رویم از بدو پیدایش آن تا به امروز ، از سنگ نوشته ها گرفته تا تصویر سازی های موجود از آن گذشته پر افتخار در این سرزمین

تصاویری از مادری که با فانوسی به دنبال گمشده ای می رود و در برف با کنار زدن آن قبری بیرون می آید و فاتحه ای خوانده می شود که با نوایی از لالائی و اوخشاما همراه می شود

گفتار متن

لالائی ها اوخشامالار را می توان پایه و اساس مرثیه سرائی امروز منطقه اردبیل دانست ، نواهایی که سینه به سینه و از گلوی مادران این دیار در فراق عزیزانشان جاری بوده و هست .

تصاویری از مادری در حال بافتن گلیم با صدایی اوخشاما بر روی تصویر

گفتار متن

اگر امروزه بخواهیم ریشه یابی مرثیه اردبیل را ، در تاریخ این منطقه جستجو کنیم بیشتر از هر چیزی با نام عاشیق یا اوزان ها برخورد می کنیم. و تاثیر این هنرمندان فرهنگ بومی آذربایجان در مرثیه امروز و روزهای طلایی منطقه آذربایجان (با تصاویری آرشیوی از موسیقی عاشیقی و عاشیق های معروف در منطقه اردبیل و آذربایجان)

گفتار متن

قبل از ظهور اسلام در سرزمین آذربایجان خاصه در مناطق تبریز و اردبیل خنیاگرانی با عنوان اوزان که ریشه عاشیق های امروزی بودند ، رسالت موسیقی این اقوام کهن را به دوش می کشیدند. این اوزان ها موسیقی دان و موسیقی خوان و نوازنده و خواننده های چیره دست بودند که در کل شهرهای آذربایجان دوره گردی می کردند و موسیقی همراه با

داستان و افسانه به مردم تحویل می دادند. بعد اسلام یکی از بزرگترین و صاحب نام ترین این اوزان ها به نام دده قورقود تاریخ موسیقی آذربایجان را شناسنامه دارتر می کند.

با تصاویری از کتاب دده قورقود و تصویر سازی شخصیت های آن و رسیدن به تصاویری از موسیقی عاشیقی در دوره صفویه و صحبت های استاد اسماعیل زاده در شعر و مرثیه و موسیقی عاشیقی و چگونگی پیدایش شعر و موسیقی عاشیقی در دوره صفویه و تاثیراتی که بر مرثیه خوانی آن زمان داشته

برای یافتن جواب سوالات متعدد در این باره به سراغ دکتر رسول اسماعیل زاده می رویم . استاد دانشگاه و محقق و پژوهشگر موسیقی عاشیقی در ایران. با صحبت های استاد اسماعیل زاده در مورد اوزان ها و موسیقی عاشیقی در دوره های مختلف تاریخی از جمله افسانه دده قورقود تا رسیدن به دوره صفویه.

با تصاویری از قوپوز نوازی عاشیق فتح الله

گفتار متن

نمونه عینی از یک زندگی عاشیقی در امروز عاشیق فتح الله هست عاشق فتح الله تمامی عمر خود را صرف زنده نگهداشتن موسیقی اوزان ها در منطقه آذربایجان کرده است . به سراغ او می رویم

با تصاویری از نواختن ساز عاشیق فتح الله و صحبت های او در مورد مرثیه خوانی توسط عاشیق ها در طول دوره های مختلف و خود او به عنوان یک مرثیه خوان به همراه صحبت هائی از زندگی عاشیقی در مواجهه با مرثیه خوانی و مرثیه سرائی

صحبت های دکتر اسماعیل زاده و استاد شاه محمدی در مورد موسیقی نوائی عاشیقی در آذربایجان و چگونگی تاثیر آن بر مرثیه در تاریخ ایران با تصاویری از موسیقی عاشیقی و تصاویری از شهر اردبیل و بقعه شیخ صفی راوی به سمت آن رفته و داخل می شود

گفتار متن

با کنکاش در مورد مرثیه اردبیل ، جایگاه دوره صفویه بیش از پیش خود را به رخ می کشد در دوره شیخ صفی الدین اسحق اردبیلی، و با توجه به حالات عرفانی شیخ و وجود مراسمات عرفانی توسط مریدان شیخ ، موسیقی، خاصه موسیقی عرفانی از جایگاه بلندی برخوردار می گردد .

بعد از به قدرت رسیدن صفویان در سال ۸۰۸ خورشیدی در تبریز و تشکیل حکومت صفوی توسط شاه اسماعیل او به موسیقی و مکتب موسیقی خانگاه اردبیل جانی دوباره می بخشد و با توجه به رسمی شدن مذهب شیعه در ایران بحث مرثیه سرائی و مراسمات آئینی و مذهبی شکل جدی تری به خود می گیرد.

علاقه زیاد شاه اسماعیل به مرثیه و موسیقی آئینی با عث می شود که اولین عاشیق رسمی ایران عاشیق قوربانی در مکتب خانه و خانگاه شیخ صفی دارای اعتبار شود.. عاشیق قوربانی در خانگاه و مکتب خانه شیخ صفی کلاس های موسیقی برگزار می کرد و شاگردانی زیادی پرورش داد .

صحبت های استاد محمدی صدیق و دکتر اسماعیل زاده و استاد شاه محمدی در این باره

با تصاویری از اصفهان امروز و طنین انداز شدن آوازی در ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی

گفتار متن

برای جواب دادن به سوالاتی در مورد محوریت موسیقایی عاشیق ها و تاثیرات آن بر مرثیه اردبیل به سراغ یکی از بزرگترین ردیف دان های موسیقی ایرانی می رویم . مردی که آخرین میراث دار ردیف ها و گوشه های موسیقی استاد بزرگ تاج اصفهان است. استاد احمد مراتب ملقب به (دره التاج) با صحبت های استاد مراتب و دکتر صدیق و دکتر اسماعیل زاده در مورد پیوند موسیقی عاشیقی با شعر مرثیه و رسیدن به وحدت در مرثیه خوانی منطقه آذربایجان

با تصاویری از فضایی فعالیت دوره صفویه در بخش موسیقی بقعه شیخ صفی

گفتار متن

و این همان جایی است که عاشیق قوربانی و دیگر عاشیق های آن زمان در آن زندگی کرده و خدمت می کردند این عاشیق بزرگ آذربایجان، که خوشبختانه شعرها و نواهای عاشیقی زیادی از او به یادگار مانده، در خدمت اشاعه ، احیاء و حفظ حماسه ها و دلیری های دلیرمردان شیعه ایرانی در میدان های جنگ با عثمانی ها بوده است

صحبت های دکتر صدیق ، دکتر اسماعیل زاده و استاد مراتب در مورد تاثیر گذاری موسیقی عاشقی بر مرثیه خوانی در اردبیل از دوره صفویه تا قاجار . با تصاویر و عکسهای مربوط به دوره قاجار با عکس های آرشیوی از این تاریخ در اردبیل و ایران

گفتار متن

با ظهور دولت قاجار مسائل فرهنگی و هنری جان تازه به خود می گیرد که در این بین موسیقی و جایگاه آن در جامعه بیش از پیش خود نمائی می کند. در این میان موسیقی مرثیه که در اکثر مناطق آذربایجان خاصه اردبیل بود جایگاه ویژه ای پیدا می کند. اهمیت دادن دربار قاجار به مراسمات آیینی تعزیه ، مرثیه ، و برپائی تکیه دولت در تهران ، برخی از شهرهای مذهبی چون اردبیل موسیقی را به خاطر مطالبه و درخواست بیشتر مردم در آیین تعزیه و مرثیه خوانی آن زمان جستجو می کنند .

در این دوره از حکومت قاجار و فراگیر شدن مرثیه خوانی در ایران ، در اردبیل موسیقی دان بزرگی چون ملاغلامعلی مشهور به آلاپالاز اوغلو به فراخور و نیاز روحی مردم آن زمان بیش از آنکه با قدرت آواز و علم موسیقی در بین مردم محبوب شود بیشتر در روضه خوانی و مرثیه خوانی، هنر خود را بین مردم اردبیل آشکار می کند.

با شنیدن نوای محلی اوخشا مالار به عنوان یک هنر بومی منطقه آذربایجان و اردبیل و معرفی آن به مخاطب به عنوان زمینه ساز مرثیه آذربایجان . با صحبت های بزرگان هنر موسیقی و جامعه شناختی موسیقی در بحث فرهنگ و هنر در مورد ریشه تاریخی این هنر (مداحی) که از نواهای محلی اوخشا مالار با قدمتی چندین صد ساله شروع می شود را می بینیم و می شنویم .

گفتار متن در مورد تاریخچه این بخش با ارائه اسناد و مدارک و اطلاعات مکتوب و موجود در این رابطه را خواهیم شنید و دید

پرداختن به نقش صفویه در شکل گیری مرثیه آذربایجان با شیخ صفی اردبیلی و تاثیرات شاه اسماعیل صفوی در این باره در اشعار و موسیقی این نوع مرثیه را خواهیم دید. حضور شعرای آئینی و مرثیه ای در این دوره و رونق گرفتن شعر مرثیه در دوره صفویه را معرفی کرده و توضیح در مورد دوره صفویه که اوج شکل گیری مرثیه خوانی و مرثیه سرائی است با صحبت و گفتگو اساتید و محققان این بخش به چگونگی شکل گیری این هنر در این دوره می پردازیم و با پرداختن به این نکته که در آن زمان اوخشا مالار و اشعار موجود در آن جای خود را با توجه به وضعیت شعر و شاعری در دوره صفویه، به اشعار عرفانی و مداحی اهل بیت داده و با دستور شاه اسماعیل صفوی با همراهی موسیقی عاشیقی تلفیق شده و در مجالس و عزاداری های آن زمان اجرا می شود که اوج شکل گیری مداحی اصیل در منطقه آذربایجان را تشکیل می دهد.

بررسی مرثیه آذربایجان در دوره قاجاریه و اوج شکوفائی و شکل گیری آن در این دوره با ظهور مراسمات مذهبی و مرثیه در تکیه دولت و حضور شخصی به نام آلاپالاز اوغلو در آذربایجان که شکل و قانون موسیقایی مرثیه اصیل در آذربایجان را طراحی و پایه گذاری کرد. نشان دادن موقعیت اردبیل در این دوره و معرفی مراسمات و آئین هایی که در این دوره در این شهر بوده از بخش های دیگر کار خواهد بود. مرثیه خوانی و مرثیه سرائی در دوره پهلوی و شرایط سیاسی آن زمان و چگونگی ادامه مسیر این هنر در این دوره را تا پیروزی انقلاب را در این بخش خواهیم دید.

قسمت دوم

(بزرگان مداحی در ایران و منطقه آذربایجان خاصه اردبیل ونقش آنها در رشد و رونق و تداوم این هنر در منطقه آذربایجان و اردبیل)

این قسمت با دوره پهلوی و اقدامات آنها در تضعیف این هنر در بین مردم شروع می شود و در ادامه پیروزی انقلاب و بستری که مهیا می شود برای اعتلای این هنر در ایران و در منطقه اردبیل با ارائه اسناد و مدارک موجود و فیلمهای آرشیوی در نقس این هنر در پیروزی انقلاب و مداحانی که خود را به عنوان پرچمداران این هنر معرفی کردند . از جمله سلیم موذن زاده اردبیلی و محمد باقر تمدنی به همراه گفتگو با صاحبان فکر و اندیشه در این هنر

با تصاویری از بقعه شیخ صفی در اردبیل و پرداختن به چگونگی شکل گیری هنر مرثیه (شعر و موسیقی) با همراهی موسیقی عاشیقی با ارائه نوعی محسوس از این نوع مداحی (تلفیق شعر و موسیقی توسط عاشیقلار) با نشان دادن اساتید و بزرگان این رویه در مرثیه آذربایجان و زندگی عاشیق های معرف ، از جمله دده قور قود و عاشیق قربانی در دوره صفویه به همراه بازسازی بخشی هائی نمایشی از آن ، همراه با اسناد و صحبت های بزرگان موسیقی عاشیقی و مرثیه را خواهیم دید .

با صحبت های بزرگان موسیقی و مداحی وسیر تکاملی این هنر در دوره صفویه و معرفی شعرا و عاشیق های بزرگ آذربایجان در دوره قاجاریه و پهلوی که مسیر حرکتی امروزی مرثیه در آذربایجان و اردبیل را پایه گذاری کرده اند

گفتار متن

با تصویر سازی آرشیوی (عکس و فیلم) ، اسناد مکتوب و فیلم های تولیدی در مورد ظهور دولت قاجار ومسائل فرهنگی و هنری آن زمان که در این بین موسیقی و جایگاه آن در جامعه بیش از پیش خود نمائی می کند. در این میان با پرداختن به موسیقی مرثیه که در اکثر مناطق آذربایجان خاصه اردبیل بجایگاه ویژه ای پیدا می کند را نشان می دهیم . اهمیت دادن دربار قاجار به مراسمات آیینی تعزیه ، مرثیه ، و برپائی تکیه دولت در تهران ، برخی از شهرهای مذهبی چون اردبیل موسیقی را به خاطر مطالبه و درخواست بیشتر مردم در آیین تعزیه و مرثیه خوانی آن زمان جستجو می کنند.از دیگر بخش های این فصل خواهد بود

بررسی نقش مرثیه آذربایجان در دوره قاجاریه و اوج شکوفائی و شکل گیری آن در این دوره با و حضور شخصی به نام آلاپالاز اوغلو در آذربایجان و اردبیل که شکل و قانون موسیقایی مرثیه اصیل در آذربایجان را طراحی و پایه گذاری کرد . همراه با گفتگو و ارائه اسناد و آرشیو

تصویر سازی گفتار متن با تصاویر باز سازی شده از آموزش های مکتب خانه میرزا عزیز

در این دوره از حکومت قاجار و فراگیر شدن مرثیه خوانی در ایران ، در اردبیل موسیقی دان بزرگی چون ملاغلامعلی مشهور به آلاپالاز اوغلو به فراخور و نیاز روحی مردم آن زمان بیش از آنکه با قدرت آواز و علم موسیقی در بین مردم محبوب شود بیشتر در روضه خوانی و مرثیه خوانی، هنر خود را بین مردم اردبیل آشکار می کند.

عکس از آلاپالاز اوغلی به همراه تصاویر باز سازی شده مکتبخانه میرزا عزیز به همراه گفتار متن . برای یافتن اطلاعات بیشتر در این باره به سراغ رحمان شاه محمداوردبیلی از هنرمندان محقق و پژوهشگر تاریخ اردبیل می رویم با صحبت های رحمان شاه محمداوردبیلی در مورد آلاپالاز اوغلی در اردبیل این بخش را ادامه خواهیم داد .

گفتار متن

می گویند : آلاپالاز اوغلی در سفری با کشتی به سمت باکو با ناصر الدین شاه قاجار همسفر می شود ، ناصر الدین شاه با شنیدن صدای او ، آلاپالاز اوغلی را به دربار دعوت می کند . اوج صدای آلاپالاز اوغلو در دوره قاجار بود . هرچند آلاپالاز اوغلو به تعلیم شاگردان موسیقی و مرثیه در مکان ها و زمانهای مختلف پرداخته است .

آلاپالاز اوغلی و نگرش او در دنیای موسیقی و مرثیه باعث حرکتی سترک در آذربایجان می شود . ماحصل کار او باعث ظهور مکتب خانه ای با عنوان "میرزاعزیز مکتب خاناسی" در اردبیل است .

با تصاویری باز سازی شده از مکتب خانه و فضای آن و برای شنیدن واقعیت های از آلاپالاز اوغلو و تاثیر گذاری آن با مکتب خانه میرزا عزیز در مرثیه اردبیل به سراغ حاج رحیم حیدری مداح کهنه کار اردبیلی می رویم با ۹۵ سال سن ، تنها کسی که مکتب خانه و محضر میرزا عزیز رادرک کرده و مرثیه را آموزش دیده است .

گفتار متن همراه با صحبت و تصویر سازی ، در مورد تاریخچه آموزش در ایران و اردبیل و شروع کار مکتب خانه ها را خواهیم دید و با نشان دادن عکس و اسناد به جا مانده از این دوران در اردبیل و ایران با گفتار متن به دوره قاجاریه و شروع کار مکتب خانه ها در اردبیل می رسم . در اردبیل هم مکتب خانه هائی شکل می گیرند که در امر آموزش فعالیت می کنند و اما یک مکتب خانه در اردبیل علاوه بر آموزش درسی به آموزش مداحی هم می پردازد. با همراهی آلاپالاز اوغلو و میرزا عزیز که مکتب دار این مکتب خانه بوده است

گفتار متن همراه با صحبت و تصویر سازی به همراه بازسازی بخش هائی از این فضا، در مورد آلاپالاز اوغلو و قدرت و مهارت او در موسیقی و ردیف های موسیقی ایرانی و چگونگی تاثیر گذاری آن در مداحی اردبیل را به همراه معرفی اساتید و مداحانی که در این دوره و در محضر آلاپالاز اوغلو در مداحی و مرثیه سرایی آذربایجان و بخصوص اردبیل تاثیر گذار بوده اند با استفاده از اسناد و آرشیو موجود خواهیم دید . ارائه آثار و مرثیه های موجود از این دوران را در این بخش همراه با معرفی بزرگان این هنر از جمله حسین قلی داوودی ، داوود غلامین ، حاج میرزا محمد تمدن ، میرزا عبدالکریم موذن زاده اردبیل ، رحیم ، نعیم و داوود موذن زاده اردبیلی و را خواهیم دید

با بازسازی صحنه هائی از فعالیت مکتب خانه میرزا عزیز و چگونگی آموزش مرثیه سرایی و مرثیه خوانی توسط او و آلاپالاز اوغلو و شاگردانش در پرورش نسلی در مکتب خانه میرزا عزیز را نشان می دهیم. صحبت در مورد افرادی که در مکتب خانه میرزا عزیز بوده اند و از مداحان بزرگی هستند و پخش آثار مختلفی از این اساتید مرثیه در اردبیل و ایران و معرفی نسل جدید از بزرگان مرثیه در ایران و اردبیل با ارائه آثاری از این افراد و با بررسی علمی و موسیقایی آثار ارائه شده را خواهیم دید از جمله سلیم موذن زاده اردبیلی و محمد باقر تمدنی و و در این میان با معرفی نسل جدید از مرثیه سرایان در اردبیل و آذربایجان که طرفداران زیادی را در این هنر در بین مردم دارند از نسل جدید شهروز اردبیلی . شهروز حبیبی و محمد باقر منصوری و این بخش پایان خواهد یافت .

قسمت سوم

(تاثیرات هنر مرثیه اردبیل بر ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و معرفی هنرمندان دارای نبوغ در این زمینه و چگونگی بهره گیری در اجراهای مرثیه در دستگاهها و ردیف های موسیقی ایرانی در ایام محرم در اردبیل و آذربایجان)

با تصاویری از مکتب خانه میرزا عزیز همراه با یک مرثیه خوانی از بزرگان این هنر در اردبیل به فضای امروز اردبیل می رویم. معرفی مداحان مشهور اردبیل در این دوره و صحبت با آخرین بازمانده فروش یافته در مکتب میرزا عزیز و شنیدن سخنان بزرگانی که غیر مستقیم پرورش یافته این مکتب خانه و آموزش های آن بوده اند از جمله سلیم موذن زاده اردبیلی و حاج محمد باقر تمدنی تاج الشعرا یحیوی، عسگر شاهی و

همراه با تصویر سازی و تصاویر آرشیوی و بازسازی از فضای مکتب خانه و گفتار متن و صحبت در مورد افراد تربیت یافته مکتب خانه میرزا عزیز به معرفی آنها در هنر مرثیه خوانی و مرثیه سرایی در ایران و خارج از ایران که تحت تاثیر آموزش و مداحی های بزرگان این هنر در ایران بودند. از جمله صحبت های استاد مراتب معروف به دره التاج ، مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اوا، پروفیسور شاهین فاضل، استاد عسگر شاهی و در این باره می پردازیم. این بخش با تصاویری از این بزرگان و صحبت و گفتار متن در مورد معرفی شاخصه های هنر مداحی و مرثیه سرایی این افراد خواهد بود.

باشنیدن مرثیه ای از سلیم موذن زاده اردبیل و تصاویر مربوط به او، با گفتار متن او را به عنوان یکی از شناخته ترین این افراد در بین ملت های مسلمان و شیعی در مورد مداحی اصیل آذربایجان و یکی از نمونه های تربیت یافته مکتب خانه میرزا عزیز معرفی می کنیم. همراه با صحبت های استاد مراتب معروف به دره التاج ، مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اوا ، استاد عبدالله وطن دوست در مورد شکل ظرفیت های عجیب و ساختار موسیقایی مرثیه آذربایجان

با تصویر سازی آرشیوی از تاثیرات مکتب خانه میرزا عزیز در مرثیه بر گوشه های موسیقی ایرانی و ردیف ها و گوشه های موسیقی مقامی آذربایجان شکل و ساختار ویژه ای را اضافه می کند از جمله مهمترین آنها در دستگاه سه گاه و سه گوشه مخصوص که توسط آموزش دیده گان این مکتب اجرا و مانده گار می شود از جمله " حوسنقولی سه گاهی " " غولامین سه گاهی " و یتیم سه گاهی . را همراه با گفتگو و بررسی این هنر در مرثیه اردبیل را همراه با

صحبت های استاد مراتب معروف به دره التاج ،استاد عبدالله وطن دوست، مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اوا ، خواهیم داشت

با تصاویری از شهر اردبیل و طنین انداز شدن حسینقلی سه گاهی بر روی تصاویر

مردم آذربایجان و بخصوص اردبیل موسیقی در دستگاه سه گاه را بیشتر از هر دستگاه دیگر موسیقی می پذیرند و برای همین سه گاه جزو برنامه های همه مداحان در اجراهای بزرگ بوده و است . این مقبولیت مرثیه در دستگاه سه گاه چالش بزرگ در میان مداحان اردبیلی است و حسینقلی سئگاهی یکی از معروف ترین این هاست که توسط حسین قلی داوودی از شاگردان آلاپالاز اوغلی و مکتب خانه میرزا عزیزاجرا شده است

صحبت های حاج رحیم حیدری و محمد باقر تمدن استاد بهالدین خراسانی ، استاد عبدالله وطن دوست در مورد سه گاه و سه گاه حسینقلی داوودی

در این بخش تصویر سازی با آرشیو عکس و فیلم و پخش سه گاه معروف او در مرثیه اردبیل که در معرفی صادق غلامین خواهد بود . صادق غلامین یکی از بزرگان مرثیه خوانی اردبیل که در مکتب خانه میرزا عزیز پرورش یافته ، مرحوم غلامین سه گاهی را در مرثیه ها اجرا می کرد که به نام خود او شناخته شده و امروزه هم در اجرا های مداحان دیده می شود. را همراه با گفتگو و بررسی ظرفیت های این هنر در او را خواهیم دید .

تصاویری از راوی در حال گوش دادن به این سه گاه (غلامین سگاهی)

با تصاویری از عبدالله وطن دوست و معرفی او به عنوان یکی از ردیف دانان بزرگ موسیقی ایرانی که در رابطه با ردیف ها و گوشه های موسیقی در مرثیه اردبیل و مقایسه آن با اجراهای بزرگانی در موسیقی ایرانی کار کرده است. معرفی ماحصل کار این هنرمند محقق و پژوهشگر برای بررسی این ردیف ها و گوشه ها به صورت کاملاً علمی و موسیقیای کتاب "نهفت" که در ۳ جلد جمع آوری شده است و به عنوان تنها مرجع و دایره المعارف آواز ایرانی می باشد. صحبت های او در مورد کارش و پرداختن به ظرفیت مرثیه خوانی اردبیل در این تحقیق و پژوهش علمی و هنری (مقایسه ظرفیت های مرثیه خوانی در اردبیل با موسیقی ایرانی) و در ادامه صحبت های استاد مراتب و در ادامه پخش لحظاتی از این سه گاه و تلفیق آن با عزاداری محرم اردبیل

حال و هوای محرم و فضای حزن انگیز آن برای عزاداری اهل بیت همیشه در اجرای مداحان تاثیر گذار بوده و خود این شرایط باعث نامگذاری سه گاهی به نام یتیم سه گاهی در مرثیه خوانی اردبیل بوده و هست. این گوشه توسط اکثر مداحان صاحب سبک در اردبیل به بهترین شکل اجرا میشد و طرفداران زیادی هم در بین عزاداران حسینی اردبیل داشته و دارد.

پخش مرثیه در گوشه یتیم سه گاهی در عزاداری اردبیل و با تصاویری از استاد عبدالله وطن دوست در حال گوش دادن به این سه گاه و صحبت های آقای وطن دوست در این باره و بررسی و تحلیل آن

با تصویر سازی، برای بررسی بیشتر این بخش در مرثیه و چگونگی استفاده از نواهای موسیقایی در مرثیه و اداره آن توسط یک مداح به عنوان یک هنرمند و مجلس گردان به سراغ یکی از خوانندگان و بزرگان موسیقی آذربایجان می رویم. استاد بهالدین خراسانی و صحبت های استاد خراسانی در این باره

مکتب خانه میرزا عزیز علاوه بر تاثیر گذاری در گوشه های موسیقی ایرانی با ظهور نوابی با صداهای خاص و منحصر به فرد در مرثیه خوانی و شعرای توانمند در این هنر، سبکی خاص و شیوه های اجرایی متفاوت را در مرثیه ایران و اردبیل به یادگار می گذارد. از جمله این افراد می توان به

۱- مشیرالحکما (شاگرد ارشد آلاپالاز اوغلو و آوازخوان، طبیب و حکیم شهر)

۲- ملاعلی کرشنه (شاگرد ارشد آلاپالاز اوغلو و آوازخوان و روضه خوان)

۳- حاج حسینقلی داودی (آواز خوان)

۴- میرزا فضلعلی صدرالممالک (شاعر)

۵- عباسقلی یحیوی (تاجرالشعرا اردبیل) شاعر

۶- عبدالله سلطانی (برادر مشیرالحکما و مرثیه خوان)

۷- میرزا محمد تمدن (مرثیه خوان)

۸- شیخ عبدالکریم (مؤذن و مرثیه خوان و آشنا با ردیف های موسیقی)

۹- صادق غلامین (آوازخوان و مرثیه خوان)

۱۰- حاج رحیم حیدری (مرثیه خوان)

۱۱- رحیم و سلیم موذن زاده اردبیلی موذن و مرثیه خوان

۱۲- محمد باقر تمدنی مرثیه خوان

با شنیدن مرثیه ای از محمد باقر تمدنی به معرفی او و شنیدن صحبت هایش در مورد آموزش هایی که از پدرش در مداحی یاد گرفته است. و به نوعی خودش را آخرین بازمانده آموزش های مرثیه ای میرزا عزیز بر اساس ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی می داند.

با صحبت های آقای عبدالله وطن دوست به عنوان یکی از ردیف دان های موسیقی ایرانی با بررسی علمی و موسیقایی آثار سلیم موذن زاده و محمد باقر تمدنی و دیگر مداحان صاحب علم و قانون موسیقایی در مرثیه خوانی اردبیل (محمد باقر منصوری، شهروز حبیبی و....)، این بخش ادامه می یابد

صحبت های عبدالله وطن دوست در مورد شکل و شیوه مداحی آذربایجان به همراه آقای بهالدین خراسانی و استاد احمد مراتب را خواهیم دید. (شکل و شیوه اجرای موسیقی مرثیه و تفاوت های آن با آواز در موسیقی ایرانی و ارتباط موسیقایی این دو مقوله با هم را خواهیم دید. تاکید با این که حتما باید هر مداحی استادی در بحث ردیف ها و گوشه های موسیقی باید داشته باشد تا بتواند درست و در قالب علمی مرثیه خوانی کند)

با پخش بخش هایی از مرثیه خوانی سلیم موذن زاده و حاج باقر تمدنی صحبت های متخصصین و مرثیه خوانان و موسیقی دانان برجسته آذربایجان و خود سلیم موذن زاده و محمد باقر تمدنی در این باره و اساتیدی که داشته اند. این بخش با تصاویری از گوش دادن اساتید ایرانی و آذربایجانی موسیقی به مداحی سلیم موذن زاده و محمد باقر تمدنی و عکس العمل های آنها پایان می گیرد.

قسمت چهارم

(مکتب خانه میرزا عزیز در اردبیل و شیوه آموزش مداحی و مرثیه در آن و در ادامه مسیر آموزش مرثیه در مکتب خانه میرزا محمد قلی خراط در شوشا آذربایجان و تاثیر این دو مکتب خانه در موسیقی آذربایجان)

در این قسمت با تصاویری باز سازی شده از مکتب خانه میرزا عزیز همراه با یک مرثیه خوانی از بزرگان این هنر در اردبیل به فضای امروز اردبیل می رویم . صحبت با آخرین بازمانده فروش یافته در مکتب میرزا عزیز و شنیدن سخنان بزرگانی که غیر مستقیم پرورش یافته این مکتب خانه و آموزش های آن بوده اند از جمله سلیم مودن زاده اردبیلی و حاج محمد باقر تمدنی ، تاج الشعرا یحیوی و

گفتار متن و صحبت در مورد افراد تربیت یافته مکتب خانه میرزا عزیز به معرفی آنها در هنر مرثیه خوانی و مرثیه سرائی در خارج از ایران . از جمله استاد سلسم مودن زاده اردبیلی و استاد تمدنی و ... همراه با صحبت های استاد حاج رحیم حیدری ، محمد باقر تمدن ، استاد عسگر شاهی و ... در این باره می پردازیم . این بخش با تصاویری از این بزرگان و صحبت و گفتار متن در مورد شاخصه های هنر مداحی و مرثیه سرائی این افراد خواهد بود .

باشنیدن مرثیه ای از سلیم مودن زاده اردبیل و تصاویر مربوط به او، با گفتار متن او را به عنوان یکی از شناخته ترین این افراد در بین ملت های مسلمان و شیعی در مورد مداحی اصیل آذربایجان و یکی از نمونه های تربیت یافته مکتب خانه میرزا عزیز معرفی می کنیم . تصاویری از شهر اردبیل و کتاب تاریخ موسیقی آذربایجان نوشته فریدون خان شونسکی با تصاویری از حضور در کشور آذربایجان و معرفی فرهنگ و هنر ایرانی و شیعی در آن از قدیم با صحبت های مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اف و پرفسور شاهین فاضل و ...

با تصاویری از عالیم قاسم اوا پرداختن به موسیقی آذربایجان، که خود را به جایگاهی رفیعی در دنیا رسانده است و بررسی ریشه های تاریخی آنرا خواهیم دید . با این مضمون که وقتی در تاریخ موسیقی آذربایجان دقیق می شویم رد پای کسی را می بینیم که از هنر مرثیه اردبیل برخاسته و پایه گذار موسیقی موعام در آذربایجان شده است .

پرداختن به شخصیت و فعالیت های آلاپالاز اوغلی، که بعد از پایه گذاری مکتب خانه میرزا عزیز در اردبیل به خاطر شرایط سیاسی آن زمان به همراه ستار اردبیلی از شاگردان خود که به موسیقی و ردیف های ایرانی تسلط داشت عازم شهر باکو می شود و طبق تاریخ موسیقی آذربایجان در شهر شوشا شروع به تاسیس مکتب خانه ای می کند همانند

مکتب خانه میرزا عزیز در اردبیل و این بار با اسم خراط قلی اوغلو مولا محمد، برای آموزش مرثیه و روضه خوانی، و به این شکل پایه های اولیه موسیقی موغام آذربایجان در آن سالها توسط آلاپالاز اوغلی با همراهی شاگرد ارشد او ستار اردبیلی در آذربایجان امروزی گذاشته می شود همراه با صحبت های مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اوا و همچنین پرفسور شاهین فاضل

با تصاویری بازسازی از مکتب خانه میرزا عزیز با صدا و آموزش مرثیه توسط میرزا عزیز با پرداختن به مضمون

مکتبخانه میرزا عزیز اردبیل هم عصر و هم دوره با مکتب خانه خراط قلی شوشا آذربایجان است. هر دو در اواخر قرن ۱۹ و به پیشنهاد آلاپالاز اوغلو پایه گذاری شده است. در تأسیس هر دو مکتبخانه موسیقی آلاپالاز اوغلو نقش مستقیم داشته است همین بس که کارکرد هر دو مکتبخانه در اصل تربیت ردیف خوان و موسیقی دان در حوزه مرثیه و شبیه خوانی بود. شکل و نحوه اداره هر دو مکتبخانه ساختاری مشترک و شبیه هم داشت. که بعدها در اثر گذشت زمان، مکتبخانه خراط قلی به سمت موسیقی محض و موسیقی موغام آذربایجان کشیده شده و پایه گذار موسیقی موغام آذربایجان شد. همرا با معرفی بزرگان موسیقی و مرثیه در کشور آذربایجان (هم با گفتگو و هم با آرشیو و گفتار متن) از طرفی هم مکتبخانه میرزا عزیز کارکرد اولیه خود را حفظ کرده و مرثیه خوانان بزرگ و صاحب سبکی چون سلیم مؤذن زاده اردبیلی و حاج باقر تمدن را تربیت داد. همراه با گفتگو با مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اوا و همچنین پرفسور شاهین فاضل، استاد مراتب و استاد خراسانی و استاد وطن دوست

تصاویری از آرشیو و یافتن نوارهایی از مرثیه خوانی سلیم مودن زاده و محمد باقر تمدن. و راوی نوارها را گذاشته و تصاویری از مرثیه خوانی سلیم را می بینیم

با بررسی مرثیه سرایی در اردبیل و گذشته درخشان آن، بیش از هر کسی اسم سلیم مودن زاده اردبیلی و محمد باقر تمدن می رسیم استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی و استاد محمد باقر تمدنی که از اسطوره های موسیقی مرثیه آذربایجان و ایران به حساب می آیند، هم به نوعی تربیت یافته گان غیر مستقیم همین مکتب خانه میرزا عزیز در اردبیل هستند. معرفی این دو نفر که آخرین بازمانده نسل طلایی در مرثیه خوانی در آذربایجان می باشند همراه با گفتگو با اساتید برجسته هنر موسیقی و مداحی

با تصاویری از مرثیه خوانی محمد باقر تمدن صحبت های محمد باقر تمدن چگونگی تاثیر گرفتن از مکتب خانه میرزا عزیز توسط پدرش میرزا محمد تمدن همراه با تصاویری از مرثیه خوانی و صحبت های سلیم موزن زاده در این باره و صحبت در مورد سبک و شیوه مداحی سلیم موزن زاده و محمد باقر تمدنی توسط استاد مراتب، استاد خراسانی و استاد وطن دوست و حاج رحیم حیدری مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اف

با معرفی هیئت های حسینی و عباسی اردبیل به عنوان شکل جدید آموزش مرثیه خوانی و مرثیه سرایی و نشان دادن چگونگی پرورش نسل جدید پایان بخش این قسمت خواهد بود . این بخش همراه با گفتار متن خواهد بود

قسمت پنجم

(مرثیه سرائی و تاثیر شعر آئینی در این هنر و نقش شعرا در در رونق بخشی و مردمی شدن این هنر در ایران و مخصوصا منطقه آذربایجان و اردبیل با معرفی بزرگان این هنر در شعر از جمله استاد بیضای اردبیلی و استاد عباسقلی یحیوی (تاج الشعرا) و دیگر بزرگان شعر آئینی)

این بخش با تصاویری (عکس و فیلم) از مرثیه خوانی در بازار اردبیل و معرفی "اوستو اورتولو بازار" بازار قدیمی و سنتی اردبیل میراثی باشکوه از اقتصاد و فرهنگ و اجتماع مردم اردبیل، که از عظمت معماری و فرهنگ هنر اسلامی به یادگار مانده است. معماری زیبای این بازار جای بسی شگفتی است.

عزاداری محلات شش گانه اردبیل با موقعیت حضور در بازار، وقتی که نمایندگانی از محلات ششگانه کهن اردبیل مرثیه خوانی را در مقابل مسجد جامع داخل بازار اردبیل در بین ده روز اول محرم اجرا می کنند، معماری بازار شگفتی های خود را در مرثیه اردبیل نشان می دهد با صحبت های حاج رحیم حیدری، محمد باقر تمدنی، عسگر شاهی، استاد هادی و با تصاویری از مرثیه سرائی و مرثیه خوانی در بازار اردبیل و رسیدن به امروز بازار و تصاویری از آن

با معرفی بازار اردبیل که از دوره قاجار محل مناسبی برای تست و خودنمایی صداها و ماندگار مرثیه اردبیل و آذربایجان بوده و همچنان هست. تصاویری از معماری بازار اردبیل و بررسی آن معماری آن در بحث صدا با این مضمون که گوشه ها و زاویه های گنبدی شکل متعدد بازار چنان صدا را در خود به رقص درمی آورد که انگار در سیستم های صوتی مدرن امروزی صدا را پخش و یا اکو می کنند. و شاید یکی از دلایل مهم انتخاب مرثیه خوانی در ایام محرم در داخل بازار همین باشد. نواهای ماندگار مرثیه های اردبیل در هیئت ها پرورش، در مساجد آرایش و در بازار اردبیل به ثبت می رسند. از روضه های خوش طنین آلاپالاز اوغلو و تعزیه خوانی زیبای ستار اردبیلی که بگذریم، شاگردان مکتب خانه میزاعزیز از حسینقلی داوودی تا سلیم مؤذن زاده اردبیلی و محمدباقر تمدنی در بازار اردبیل و در مسجد جامع آن شناسنامه دار شده اند.

صحبت های حاج رحیم حیدری و محمد باقر تمدن مربوط به مرثیه اردبیل که در روزهای محرم دارای شکل خاص خود بوده و هر مداح در هر روز با توجه به موضوعیت خاص آن روز اجرا داشته و سعی می کرده بهترین و ماندگارترین شعر و مداحی را در بازار و آن هم در دستگاهی که تسلط کامل به آن داشته اجرا کند

با پرداختن به موقعیت و تاثیر شعر در مرثیه اردبیل و استفاده از فضاهای مرثیه خوانی و مرثیه سرایی در تربیت هنرمندان مرثیه خوان و مرثیه سرا (هیئت های حسینی در اردبیل) و با حضور اساتید موسیقی (استاد احمد مراتب ، استاد بهالالدین خراسانی ، استاد عبدالله وطن دوست و ...) با پخش شاهکارهایی از اشعار آخرین بازماندگان مداحی سنتی آذربایجان، نوع و شکل و موارد موسیقایی و مرثیه سرایی در اردبیل با تکیه بر آثار استاد تاج الشعرا یحوی ، بیضاء اردبیلی ، انور اردبیلی ، منزوی اردبیل و تعدادی از شعرای آئینی منطقه آذربایجان (توسط اساتید شعر و موسیقی ایرانی و آذربایجانی) مورد بررسی و تحلیل شعری و موسیقایی قرار می گیرد. پرداختن به اشعاری که در ردیف ها و گوشه های و در قالب دستگاه های موسیقی ایرانی در این هنر مورد استفاده قرار گرفته با تحلیلی و بررسی فنی به مخاطب ارایه خواهد شد. آشنائی مخاطب با شعرا و نمونه اشعار اجرا شده از طرف مداحان بزرگ شیوه اجرا و ریشه موسیقایی قطعات ماندگار و خاطره ساز و در جریان بین عموم مردم در مراسم ایام محرم اردبیل اجرا شده را خواهیم داشت.

با حضور در کشور جمهوری آذربایجان و بررسی ریشه های موسیقی مقام آذربایجان، تاثیر مرثیه خوانی و مرثیه سرایی اردبیل بر موسیقی آذربایجان از زبان اساتید تخصصی موسیقی (ایران و آذربایجان) از جمله استاد عسگر شاهی و پرفسور شاهین فاضل ، بررسی و اسناد موجود در رابطه با این تاثیر گذاری را با گفتار متن و صحبت های تخصصی خواهیم دید و شنید.

با تصاویری باز سازی شده از مکتب خانه میرزا عزیز. و با پخش مرثیه خوانی یکی از بزرگان مرثیه در اردبیل به سراغ فضای عزادار در محرم و قوانین خاص عزاداری در این روزها در اردبیل را با استفاده از تصاویر آرشیوی ، فیلم و عکس و اسناد مکتوب را خواهیم دید. در مداحی اصیل اردبیل و آذربایجان مداحان شرایط و رسم دیرینه ای را در عزاداری های محرم مراعات می کنند از جمله بحث دسته گردانی در روزهای محرم و مرثیه خوانی و مرثیه سرایی در طشت گذاری های شروع ماه محرم و مرثیه خوانی در بازار اردبیل که دارای قدمت و پیشینه چند صد ساله است . این فضا برای شعرای آثار مرثیه خوانی بسیار مهم و پر اهمیت است شعرائی که باید در خلق اشعار نو و خلاقانه بتوانند

فضای عزاداری محرم را تحت تاثیر خود قرار دهند . پرداختن به این بخش و اهمیت آن در مراسم عزاداری سالار شهیدان با صحبت های استاد شاهی استاد تمدنی . حاج رحیم حیدری، استاد هادی و در گذشته و حال را خواهیم دید

اجرای روشی خاص در مرثیه خوانی و مرثیه سرائی که در آن همه توانائی و تبحر شاعر و مرثیه خوان خود را در رقابت با سایر شعرا و مرثیه سرایان به رخ می کشد و این خود یکی از موارد جذابیت این هنر در بین مردم اردبیل و آذربایجان بوده و باعث جذب مخاطب عام و خاص در آذربایجان و بخصوص اردبیل می شود .

با توجه به تاثیر اشعار درست در مداحی آذربایجان با گفتار متن به تشریح این موضوع پرداخته و با صحبت های بزرگان همراه خواهد شد و صحبت های مقام معظم رهبری در مورد شعر درست در مرثیه و مرثیه سرایان آذربایجان و شاعر بزرگ مرثیه اردبیل تاج الشعرا یحیوی را خواهیم دید . در ادامه با گفتار متن در مورد موسیقی و صدا در اجرا مداحی ، به اشعار مداحی در شیوه مداحی اصیل آذربایجان خواهیم پرداخت و این که اشعار هم به نوبه خود در راز ماندگاری این هنر بی تاثیر نبوده است . وجود شاعران برجسته که آنها هم در مکتب خانه میرزا عزیز پرورش یافته اند رامنرفی و نوع اشعار آنها را مورد بررسی قرار خواهیم داد. این بخش با ذکر مورد شعر و اجرای مداحی آن و تحلیل این اثار توسط اساتید ادبیات و شعر و موسیقی به همراه مداحان بزرگ و آخرین بازماندگان مکتب خانه میرزا عزیز . در این قسمت هم با بازسازی بخش هائی از فعالیت مکتب خانه میرزا عزیز در آموزش شعر مرثیه و مداحی، با تکیه بر مشاهدات افراد این مکتب خانه را خواهیم دید.

(نگاهی به وضعیت موجود هنر مرثیه خوانی و مرثیه سرائی در اردبیل و تربیت هنرمندان جوان و نوجوان در این رشته و لزوم استفاده از قوانین علمی و موسیقایی در رونق گرفتن این هنر اصیل ایرانی و اسلامی و معرفی چهره های جدید در این هنر و)

با تصاویری بازسازی شده از مکتب میرزا عزیز و در ادامه با صحبت های کارشناسان و محققین در مورد علت های نشر و ماندگاری این هنر شیعی تا به امروز و بررسی وضعیت موجود در مداحی منطقه و آسیب ها و تهدیدات این هنر اصیل و ارزشمند را خواهیم دید .

صحبت های حاج رحیم حیدری و محمد باقر تمدن مربوط به مرثیه اردبیل که در روزهای محرم دارای شکل خاص خود بوده و هر مداح در هر روز با توجه به موضوعیت خاص آن روز اجرا داشته و سعی می کرده بهترین و ماندگارترین شعر را در بازار و آن هم در دستگاهی که تسلط کامل به آن داشته اجرا می کرد با صحبت ها و اجراهایی از استاد عبدالله وطن دوست استاد مراتب استاد خراسانی با پخش برخی از اجراهای مرثیه ای از سلیم موزن زاده و محمد باقر تمدنی در ۷ دستگاه موسیقی ایرانی به قدرت اعجاب آور صدای این دو نفر و تحلیل آنها می رسیم

با صحبت در این باره که امروزه با شنیدن این صدا ها در مرثیه اردبیل در قالب ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و در واقع، قانون علمی و موسیقایی مرثیه اردبیل، میتوان به یکی از علت های اصلی ارزشمند شدن این هنر در جهان اسلام پی برد .

با تصاویری از هیئت های مذهبی و قدیمی در شهر اردبیل که در آن آموزش و پرورش مداحان در حال انجام است و بررسی وضعیت فعلی در مرثیه سرائی و مرثیه خوانی در اردبیل و آذربایجان و اقدامات صورت گرفته برای ادامه مسیر حرکتی این هنر در اردبیل و آذربایجان که با تاثیر نسل طلایی مرثیه اردبیل و آذربایجان و ظهور نسلی جدید را خواهیم دید . اشاره به برنامه صدا و سیمای اردبیل به اسم حسین نواسی که بحث رسانه ای و انگیزشی را در جوانان و نوجوانان ایجاد می کند و معرفی آینده داران این هنر به مردم را خواهیم دید معرفی جوانان و نوجوانانی که می خواهند پا جای بزرگان این هنر در اردبیل و آذربایجان بگذارند و مسیر حرکت متعالی این هنر را هموارتر و متنوع تر بکنند.

با تصاویر از مراسمات محرم و مرثیه خوانی در اردبیل با گفتار متن و طرح این سوال که لزوم توجه به این هنر شیعی و اصیل را در کجاها و چگونه باید جستجو کرد؟ را با صحبت های متخصصین این هنر و با بررسی اجراهای جوانان و نوجوانان امروزی در ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی را خواهیم دید .

صحبت های استاد عبدالله وطن دوست - استاد خراسانی - استاد مراتب، پرفسور مهلت مسلم اوا و عالیم قاسم اف) در مورد سبک و شیوه مرثیه سرایی و صداهائی قدسی که در اردبیل جلوه گری می کند را خواهیم شنید .

با تصاویر عمومی از شهر اردبیل و شیخ صفی و مرثیه سرایی و مرثیه خوانی نسل جدید مداحی در اردبیل را خواهیم دید. افرادی که امروزه به بهترین شکل ممکن در این هنر نقش آفرینی می کنند و مورد قبول مردم هم هستند. صحبت های مردم در این باره و مقایسه نسل قدیم و جدید مداحی اردبیل با مضمون پرداختن به ظرفیت های امروزی هنر مرثیه خوانی در اردبیل را از زبان مردم عادی را هم خواهیم دید .

با بررسی بخش هایی از مداحی نسل جدید مرثیه خوانی اردبیل توسط آقای عبدالله وطن دوست و استاد خراسانی گفتار متن در مورد این که امروزه با شنیدن این صدا ها در مرثیه اردبیل در قالب ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و در واقع، قانون علمی و موسیقائی مرثیه اردبیل، میتوان به یکی از علت های اصلی ارزشمند شدن این هنر در جهان اسلام پی برد. که نیاز به حفظ و حراست از آن بیش از پیش احساس می شود

با تصاویری از شهر اردبیل و آمدن این گفتار متن بر روی آن

"سوسماق" یعنی سکوت کردن و در زبان و ادبیات ترکی آذربایجانی در دو حالت استفاده می گردد. حالت اول سکوت کردن از روی ناچاری و زبونی و مظلومیت است، اما حالت دوم سکوت کردن از روی بزرگی، شکوه و عظمت و فروتنی است. اردبیل شهری که در تاریخ ایران و جهان قرن هاست که سکوت کرده است، اما این سکوت از روی شکوه و عظمت و بزرگی است " باشی اوجالیقدان سوسان شهر، اردبیل "

با مداحی بخشی از شاهکار های این هنر توسط نوجوانان و جوانان امروزی ، فیلم پایان می گیرد.

پایان

حسن قهرمانی